27 Juni 1880 voorkwamen, met een bijzonder doel werden geschreven.

Onze hoofdredacteur had namelijk, om zich eens zeer kras uit te drukken, gezegd: *Jezus was Gereformeerd.*

Over die uitdrukking viel men hem hard.

Dat had hij niet mogen zeggen.

En om zich nu tegen dat verwijt te verdedigen, schreef hij deze drie artikelen, wier hoofdstrekking was aan te toonen, dat »Gereformeerd" beduidt de van vlek en dwaling gezuiverde waarheid.

De medaille werd in deze artikelen dus van éene, zeer scherp aangeduide zijde bezien.

Heel het betoog was een protest tegen hen, die onze richting voorstellen, als pas in de 16de eeuw opgekomen, en nu reeds óf geantikeerd óf te repristineeren.

Het tweede wat de lezers hadden moeten weten is, dat in deze artikelen van de *geestelijke* waarheid sprake was, gelijk ze in de belijdenis van *Christus' kerk* aan het woord komt, en waarvan we nog voor enkele weken het toen gezegde, in een antwoord aan de *Koeper* letterlijk herhaalden, dat de belijdenis, de kerk, het zuiver geestelijke nooit door den naam van *Calvinistisch* gedekt wordt, maar steeds den naam van Gereformeerd moet behouden en behield.

En het derde wat ook den lezers onmisbaar ware geweest, is de wetenschap, dat in deze zelfde artikelenreeks uitdrukkelijk tusschen den onderscheidenen zin, waarin het woord »Gereformeerd" moet genomen worden, wordt onderscheiden.

Na dit opgemerkt te hebben, geven we thans de citaten uit de *Heraut* waarop de schrijver zich beroept.

Ze zijn vier in aantal:

Vooreerst:

»Calvinistisch, dat ja staat met Luthersch op éene lijn. Maar »gereformeerd" volstrekt niet. Want steeds zich weer te reformeeren is de onafwijsbare roeping der kerk na elke ontaarding, en dus gereformeerd te zijn voor elke ware kerk eisch en plicht.

»Er mag en moet dus volgehouden, dat »gereformeerd" volstrekt niet eene soort technische term is, dien men met Luthersch, Anglicaansch, Grieksch, Remonstrantsch of zoo, op éene lijn zou hebben te stellen. Dit heeft er niets van .... Laat de kerk ophouden gezuiverd of gereformeerd te zijn, en ge voelt aanstonds immers, dat ze haar glans inboet, krank wordt en haar eigen wesen verminkt."

Ten tweede:

»Gereformeerd" is een woord uit de Waalsche provincien tot ons overgekomen, waarvoor men oorspronkelijk hier te lande het veel betere, veel dieper gaande en veel schooner woord van »gezuiverd" bezigde. En dit woord nu behoeft immers maar genoemd, om terstond te doen gevoelen, dat »Gereformeerd" of »gezuiverd" volstrekt niet gelijkluidend is met »Calvinistisch" of »Zwingliaansch", maar reeds als woord, als term, als uitdrukking op een *historie*, op een *beginsel*, en op een gestadig streven naar een *ideaal* wijst."

»Zoo ligt er dus in dat zuiveren of reformeeren ook een *ideaal* aangeduid. Een ideaal dat betrekt zou zijn, als er aan de belijdenis der kerk niets, niets wat dan ook, meer kon gereformeerd of gezuiverd worden.

»En wie anders is nu dit ideaal, waarmee de belijdenis der Gemeente zou saamvallen, indien ze *volkomen Gereformeerd* was? Wie anders dan JEZUS ZELF.

Ten derde:

»Ook toen echter hebben onze vaderen volstandig geweigerd, om gelijk de Duitschers de kerk van Midden-Europa naar Luther noemden, zoo hun kerk te noemen naar Calvijn. Wel is kortheidshalve vaak van Calvinistische beginselen gesproken, maar van eene Calvinistische Kerk sprak men nooit. Aan menschen was en zou men niet gebonden zijn."

En ten vierde:

»*Technische* term daarentegen werd het woord »gereformeerd" doordien deze zuiverder ontwikkeling der waarheid Gods schier uitsluitend ingang vond bij de vrijere westersche Europeesche natien. Nu komt de waarheid uit den aard der zaak slechts tot alzijdige ontplooiing van haar goddelijk schoon, indien de volken uit verschillende streken, en dus ook van verschillenden aanleg, zich in de belijdenis van dat zuiverder licht verheugen mogen. Grijpt daarentegen het omgekeerde plaats, en blijft deze belijdenis tot een kleine groep van natiën, die ongeveer in gelijke condiën verkeeren, beperkt, dan zal wel de belijdenis naar het meerzijder zuiverder waarheid zijn, maar niet al het schoon van deze gezuiverde waarheid zal aan het licht treden. Ze ontvangt dan slechts het éene stempel van die éene volkerengroep. En dit heeft weer ten gevolge, dat de consequentien van haar beginsel op huiselijk, maatschappelijk, rechtskundig en staatkundig terrein meestal een *nationaal* karakter aannemen. En zoo nu is er uit de gereformeerde beginselen allengs een soort van eigen levensopvatting en levensbeschouwing ontstaan, die men nu eens Calvinistisch, dan weer Puriteinsch, maar toch het meest »gereformeerd" noemt.

»Om alsdan te weten wat in dien zin »gereformeerd heet, heb ik natuurlijk de verschillende schrijvers te raadplegen, die als belijders van deze beginselen bij deze volkerengroep optraden: de levensgewoonte te raadplegen, die zich bij deze natiën vormde, en tusschen de normale en abnormale uitingen van dit beginsel in het leven leven dier volken te onderscheiden.

»M. a. w. dan staat men voor een *historisch* probleem. Dan is de gereformeerde naam van zeer jonge dagteekening en nauwelijks drie eeuwen oud. Terwijl het gereformeerde *of niet* gereformeerde dan niets met mijnet ziele zaligheid uitstaande heeft en op zich zelf niets voor of tegen het door God gevoelde en bedoelde beslist."

Wat over het »Byzantijnsch" wordt aangehaald, kan wegblijven. Dat de Senaat »Byzantijnsch" zou zijn geworden, zal de geachte schrijver zelf niet staande houden.

Maar al wat we hierboven afdrukten over het onderscheid tusschen den naam »Gereformeerd" in *geestelijken* en in *technischen* zin beamen we nog geheel en al; en zelfs zou het niet noodig zijn in de aangehaalde woorden andere woorden te gebruiken, ook al spreekt het vanzelf, dat deze geheele quaestie *volleddiger* zou worden uiteengezet, indien we dit geding principieel hadden toe te lichten.

Het misverstand is bij den geachten schrijver dan ook alleen daaruit gerezen, dat hij de tegenstelling tusschen de *geestelijke* en *technische* beteekenis zoó verstond, als handhaafden we alleen *de eerste*, om de laatste *af te keuren.*

Hij vatte het op, alsof de *technische* beteekenis van den naam Gereformeerd in 1880 in ons oog een onjuiste, schier zondige was.

Dit echter was volstrekt *niet* het geval, en dat dit niet zoo was, bleek uit wat we schreven duidelijk.

We schreven toch, gelijk men hier boven zien kan, dat die *technische* beteekenis juist daar aan de orde komt, waar sprake is van »*de Gereformeerde beginselen*", als uitgangspunt »*van een eigen levens- en wereldbeschouwing*, de Calvinistische, Puriteinsche of Gereformeerde genoemd."

Er staat duidelijk: »En zoo nu (d. i. naar *technische* beteekenis) is uit de *Gereformeerde beginselen* allengs een soort van eigen levens*opvatting* en levens*beschouwing* ontstaan, die men nu de Calvinistische noemt."

Alsook voor het onderzoek van die »Gereformeerde beginselen" waaruit de »Calvinistische levensopvatting of wereldbeschouwing" wordt afgeleid, gaven we toen, in 1880, juist denzelfden weg aan, die thans in de stelling van den Senaat breed geteekend is.

Hoe de geachte schrijver hierover heen kon lezen, terwijl hij het zelf afdrukte, is ons dan ook een volslagen raadsel.

Er staat toch duidelijk juist datgene in wat hij bestrijdt, en thans door Dr. Kuyper, precies zoó als in 1880, verdedigd wordt.

Herlees het maar.

Haast is dit alleen zoó te verklaren, dat de geachte schrijver dit citaat door een ander liet afschrijven, en zelf zijn aandacht alleen vestigde op het slot.

In dat slot toch wordt zeer zeker ernstig geprotesteerd tegen een iegelijk die beweren mocht, dat de Gereformeerde traditie in plaats van de autoriteit der Schrift kon worden geschoven.

Juist zooals we dit nog doen.

Jammer slechts dat de geachte schrijver hierbij over *drie woordekens* heenlas, die hem op het rechte spoor hadden kunnen brengen.

Wij schreven toch in 1880, juist zooals we dit nog belijden, dat de Calvinistische traditie OP ZICH ZELF niet voor of tegen het door God bedoelde beslist.

Ze beslist wel, veel zelfs, maar niet OP ZICH ZELF.

Voorwaar niet.

Beslissen kan ze alleen als ze *niet* »op zich zelf" wordt genomen, maar in verband met Gods Woord.

Hierover handelen intusschen de stellingen van den Senaat nog niet.

Die quaestie komt toch eerst aan de orde, als men zal zijn toegekomen aan de methode van het wetenschappelijk bewijs.

Ook op dit punt is de onderstelde tegenspraak dus volmaakt *denkbeeldig.*

Er is niet alleen geen tegenspraak, maar en wat we 15 jaren geleden schreven, en wat we nu schreven, komt zelfs op een wijze, die ons zelven verrast, overeen.

Gereformeerde prediking.

TWEEDE REEKS.

X.

Bij het *uitleggkundige* en *leerstellige* deel komt dan ten slotte nog als derde hoofdelement der Predikatie de *Toepassing.*

Wat hebt ge onder die *Toepassing* te verstaan?

Zoo ongeveer, als in veel fabelbundels, aan het slot van elke fabel, een kort stuk, aanvangende met den versleten aanhef: »*Moraal van deze historie is*"?

Soms schijnt het zoo.

Er is dan een stuk historie gepreekt, en in die historie kwam een man of vrouw voor, die zoo deed of zus handelde, de eene maal goed, een ander maal minder goed, een derde maal bedenkelijk, en een vierde maal slecht; en nu wordt, als de predikatie op het eind loopt, tot de vergaderde schare gezegd, of dat ook zij moet doen wat die bijbelsche man of vrouw deed, of wel dat ze hetgeen die man of vrouw deed, heeft te laten.

Dat nu is geen *toepassing.*

Woorden *wekken*, maar voorbeelden *trekken*, zegt een spreuk waar diepe zin in ligt. En, geheel in strijd hiermede, zult gij nu toch weer het »voorbeeld" in de schaduw stellen, en met het wekken door *woorden* beginnen.

Historie moet in de predikatie *herrezen leven* zijn. Als bloot verhaal staat die historie reeds op het Schriftblad. Dat bloote verhaal in de predikatie nogmaals over te vertellen, leidt tot niets. Gemeenlijk toch is de Oostersche taal en voorstelling van de Heilige Schrift door haar eenvoud nog wel zoo aangrijpend, als een dor relaas in Westersche volzinnen.

De predikatie moet dus, als ze historie tot onderwerp heeft, iets anders doen dan dorweg oververhalen.

Ze moet wat ver in het verleden lag, naar ons toehalen. Ze moet van wat bestoven was, het stof afvagen. Ze moet onbekende personen bekend en interessant maken. Ze moet wat ons vreemd in plaats of usantie is, en daardoor zweeft, in vasten vorm voor ons zetten en ophelderen. Ze moet ons op die wijs in dat stuk historie doen inleven. En ten slotte heeft ze dan eerst haar volledig doel bereikt, als ze teweegbrengt, dat we in onze verbeelding er bij waren, het als voor onze oogen zagen, en het meê doorleefden.

Denk maar aan wat de heilige apostel Paulus aan de Galatische kerken schreef: »Denwelken Jezus Christus *voor de ogen te voren geschilderd* is geweest, onder u gekruist zijnde."

Dat is het.

Golgotha moet niet maar verhaald, maar zoó voor de oogen geschilderd, dat het is of gij het ziet en aanschouwt, niet daar ginder, daar verre, maar voor *u*, in »uw eigen omgeving."

Vooral de lijden»predikatie moet tot die hooge kunst weten op te klimmen, dat ge meê doorlijdt, wat Jezus leed, en door dat meê doorleven ontroerd wordt.

Een doel dat ge natuurlijk niet bereikt door enkele groote woorden. Van »schilderen" spreekt Paulus, en schilderen is een zeer fijne kunst. Want »schilderen" is hier bedoeld niet met de verf kwast uit den pot der bombastieke menie, maar met het penseel van het fijn geschakeerde palet.

Doch is dit geleverd, en is zoo de historie door uw predikatie uit de dooden opgewekt, spaar dan vrij aan uw gemeente van deze historie de moraal.

Niet omdat er geen moraal in zit, of dat die moraal voor de gemeente niet hoog noodig is; maar eenvoudig *omdat ze die moraal dan al heeft.*

Zulk een stuk historie lag eerst dood. Nu hebt gij het door uw predikatie opgewekt. Maar nu *spreekt* dit stuk historie dan ook zelf. Spreekt de verbeelding, en door de verbeelding, de conscientie toe.

Wat zult gij dan, nu die historie spreekt, nog eens hetzelfde gaan spreken? Nu in een dor, kort, vermanend woord, juist goed genoeg om al den indruk der historie weg te nemen.

Zeker als een kladschilder een figuur heeft geteekend, waar hij een ijsbeer meê bedoelde, maar waaruit niemand bij het zien recht wijs kan worden, dan is het verre van overbodig, om er onder te schrijven: »Dit stelt een ijsbeer voor." Maar als Potter zijn stier gereed heeft, en hij een boer binnenroept, dan *zegt* hij niets, maar *toont* zijn stuk, en de boer vraagt niet: Wat is dat? maar ziet het beest voor zich. En als een portier in het museum thans een rondkijkenden zuivelboer toeriep: »Dat is een stier", zou die »man van het land" dien buiten het leven staanden portier dan niet hartelijk uitlachen?

Daarom nu geldt het ook in de predikatie: *Schilder* en *toon* de historie, maar doe het zóó, dat ze zelve spreekt, en laat het volk die historietaal dan beluisteren, zonder dat gij het daarbij met uw moraal stoort.

Een roerende lijdensprediking, die desnoods enkel door schildering uitwerkt, dat heel wat hoorders hun Heiland weer vlak bij zich voelen, geroerd zijn door zijn lijden en liefde, en de eerste dagen »Jezus en dien gekruist" niet kwijt kunnen raken, is een volkomen afgewerkte predikatie, waar niets aan ontbreekt, ook al kwam er geen woord van toepassing bij.

Dan moge een ongevoelig, dor beoordeelaar daarvan zeggen: »De dominee heeft zijn toepassing vergeten"; maar het volk dat Jezus liefheeft, uit wiens van toepassing, is geraakt, getroffen en geroerd.

Reeds hieruit ziet men, hoe weinig hier te vorderen is met een stijf en vast kader, alsof het element der *Toepassing* altoos aan het slot als een apart stuk moest worden aangebracht.

De predikatie staat veel te hoog en is veel te veel *kunstzaak*, om naar zoo dor skelet te werk te gaan.

Ongetwijfeld »toepassing" moet er plaats grijpen, maar niet ieder dien ik spijzen moet, behoef ik daarom het eten met den pap-lepel in te geven. En dikwijls is het zelfs veel beter, om uw spijs zóó te bereiden, dat ze er vanzelve ingaat.

Dan is de spijze óók toegepast, maar zonder dat gij ze opzettelijk over de lippen schoft.

Dat dit laatste wel terdege noodig kan zijn, wordt hiermede niet ontkend.

De strekking van ons schrijven is volstrekt niet, om alle *opzettelijke, rechtstreeksche, ingrevende* toepassing te veroordeelen of af te snijden. Dit zal wel anders blijken.

Wat we thans allereerst bestrijden is uitsluitend de dwaze voorstelling, alsof de toepassing er niet in zou zitten, omdat gij ze er niet apart bij aanbracht, en ook alsof er niets genoten kon worden, omdat gij het nemen en toepassen van de spijs aan uwe hoorders overlaat.

Soms zal hetgeen ze moeten »innemen," een wrange en bittere medicijn wezen, en dan blijft ze allicht ongebruikt staan, zoo gij ze niet *ingeeft.* Soms ook is de ziel nog zoo kinderachtig onhandig, dat ze zich zelve nog niet voeden kan, en dan is het noodig dat ge deze kleinen met de melk uit de hand voedt. Soms ook is hetgeen voorgezet wordt, zoo vreemd, dat niet ieder weet, *hoe* hij het tot zich moet nemen. En zoo zijn er tal van gevallen, waarin afzonderlijke en opzettelijke toepassing aangebracht *moet* worden.

Waar we tegen opkomen is maar, dat men hiervan een algemeenen vasten stelregel maakt, en waant dat een predikatie niets waard is, als de boter in het gerecht versmolten is en er niet afzonderlijk bij wordt opgediend.

Dit toch is een stelregel, die niet slechts overbodig is, maar schaadt.

Of leert de uitkomst niet, dat bij zulk een manier van prediken, de éene helft van het gehoor denkt: »Zoolang Dominee aan die uitlegging en het leerstellige bezig is, luister ik maar niet. Daar versta ik toch niets van. Ik wacht maar op de *toepassing*." En dat de andere helft, die meer verstandelijk dan gevoelig van aanleg is, juist bij die *uitlegging* de ooren spitst, om te hooren wat Dominee daar wel van maken zal, maar, als de toepassing begint, half indommelt, denkende: »Dat is nu goed voor die anderen, maar zoo minder voor mij".

Ook wordt de prediker zelf er het slachtoffer van.

Moet er altoos op zulk een toepassing aangestuurd, dan wordt hij allicht verleid om daarin zijn hoofdkracht te zoeken. Daar moet dan tijd voor wezen. En zoo komt hij er licht toe, de eerste stukken der predikatie meer plichtshalve al korter te behandelen, meer als aanloop, inleiding en bijzaak, om nu eerst in de toepassing terdege van leer te trekken.

Of ook, weet hij met die toepassing nog zoo geen weg, en is hij meer thuis in de uitlegkunde en in het leerstellige, dan zal die toepassing door dat achteraan komen, in eenige vaste loopers bestaan, en jammerlijk genoeg alle effect breken, dat met de predikatie bereikt was.

Een tweeërlei kwaad dat nog verergerd werd, toen men dezen valschen stelregel nog verscherpen ging door de bijvoeging, dat in elke predikatie bij de toepassing de onderscheidene geestelijke standen moesten toegesproken worden. Veelal wilde men dan zelfs *drie* standen zien voorkomen: de heelgeloovigen, de halfgeloovigen en de ongeloovigen; en elk dezer drie hoofdsoorten moest dan weer ondergedeeld in onderrubrieken.

Gevolg hiervan nu was, en moest zijn, dat de toepassing los van den tekst raakte. Stel b.v. er was over het achtste gebod gepredikt, dan moest dat natuurlijk toegepast op den oneerlijken trek in aller hart en dus op min eerlijken, op schijnbaar eerlijken, op openbaar oneerlijken, op geldgierigen, op onmededeelzamen, op vrekken, op verspillers van het aardsche goed en zooveel meer. Doch met den vasten looper van de drie soorten menschen ging dit niet. Die drie soorten waren ingedeeld naar »de eeuwige zaligheid", en dus moest ook een aldus ingedeelde toepassing *altoos* op dat éene zelfde punt neerkomen. Van *toepassing* in eigenlijken zin is derhalve, zoodra de tekst niet rechtstreeks over »de eeuwige zaligheid" handelt, in dat geval geen sprake. Uw predikatie handelde over het rentmeesterschap over het aardsche goed, maar uw toepassing handelt over het *eeuwige* goed, d. i. over heel iets anders.

Feitelijk komt dit er dus op neer, dat men vaak *twee* preekjes krijgt.

Eerst de preek over den tekst en het onderwerp dat daarin schuilt; en, als die uit is, een tweede preekje bij manier van toepassing handelende over één vast thema, t. w. over eeuwige zaligheid of eeuwig verderf.

Dat tweede toepasselijke preekje komt zoodoende in tien van de twaalf gevallen altoos weer op hetzelfde neer.

Juist door dat altoos herhalen van hetzelfde krijgt ge zoodoende de klok die aldoor tikt en ten slotte door niemand meer gehoord wordt.

En dan heet het ja dat er *toepassing* was, maar er werd *niets* toegepast, eenvoudig wijl niemand iets toepaste op zich zelven.

Geheel de opvatting van de *toepassing* moet daarom naar beginsel besproken worden.

Een »toepasselijk woordje spreken", en »Gods Woord toepassen" zijn twee.

Prentenbijbel.

Bij den uitgever Van der Lee, te Voorburg, verschijnen een herdruk van den ouden *Prentenbijbel*, die in 1720, uit het Duitsch vertaald, hier te lande het licht zag.

Ouden van dagen herinneren zich dat boekske uit hun jeugd nog wel. Althans in het begin dezer eeuw was het nog in gebruik.

Het is een boekje met *prenten*, die tusschen de Bijbelteksten instaan, om bekende woorden te vervangen. Zoo b. v. bij Num. 24: 17, leest ge: Er zal (dan een prentje dat *een star* voorstelt) opgaan uit Jacob, en er zal (dan een prentje dat *een scheptер* beduidt) uit Israel opkomen.

Op die manier nu zijn 144 Bijbelteksten behandeld, waarvan de bedoeling is, dat men kleine kinderen op die wijze bezig zal houden, hun vindingrijkheid en geheugen zal oefenen, en ze met een zeker aantal Bijbelteksten bekend maken.

Dit nu kan zijn nut hebben, en het is een uitgemaakte zaak, dat het de kinderen boeit.

De zeven laatste uit de apocriefe boeken hadden we liever weggelaten gezien, en misschien had het boekske gewonnen, als enkele min beteekenende teksten weg waren gebleven, en vervangen door andere, die we noode missen.

Toch verstaan we het, dat de uitgever het boekske liever *onveranderd* uitgaf.

En dan heeft hij zeker eere van zijn werk.

Het boekske is goed uitgevoerd, en ziet er keurig uit.

Uit de Pers.

In de *Friesche Kerkbode* wordt een licht insluipende dwaling bestreden over de beteekenis van het woord *»een dubbel getal"* in Art. 22 der Dordsche Kerkenordening.

We lezen daar:

De uitdrukking »een dubbel getal" wordt nog soms niet goed begrepen; ten minste bij de verkiezing van ouderlingen wordt soms zoo gehandeld, dat men haar niet goed schijnt te begrijpen. Aan opzet denken we niet; onopzettelijk zeker, gaat men soms nog zoo te werk, dat men, bedoelende art. 22 laatste gedeelte letterlijk toe te passen, toch anders doet, omdat men *tweetallen* stelt in plaats van het *dubbele getal.* Als er b.v. 3 ouderlingen verkozen moeten worden, stelt men drie tweetallen aan de gemeente voor: A tegenover B staande, zoodat een van die beiden moet worden gekozen, C tegenover D stellende, zoodat een van die twee moet worden aangewezen; en, nog eens, E tegenover F plaatsende, zoodat men of E of F moet kiezen.

Hier is dus: A en B;
C en D;
E en F,

en nu moet van elk dier beiden, die op de tweetallen voorkomen, één worden gestemd.

Dat is echter geene letterlijke toepassing van de K. O. Dan moet men als er drie moeten worden gekozen, niet driemaal twee aan de gemeente voorstellen, maar het »dubbel getal" van drie, zonder ze twee aan twee tegenover elkander te plaatsen; en de gemeente wijst dan de helft, »het halve deel" van dat »dubbele getal" aan. Dan wordt het dus A, B, C, D, E en F worden voorgesteld; en nu behoeven de broeders lidmaten niet of A of B, ook niet of C of D, en evenmin of E of F aan te wijzen, maar mogen b.v. wel de drie eersten nemen, of den eerste en den laatste stemmen met C er bij of met D er bij; precies zooals zij willen, kunnen ze maar drie van de zes, m. a. w. het halve deel van het dubbele getal aanwijzen.

Wat met het laatste helft van art. 22 wordt bedoeld, zal nu, hopen wij, wel duidelijk zijn. »Een dubbel getal" stellen, waarvan »het halve deel" door de gemeente verkoren moet worden, is iets anders dan het stellen van »tweetallen." Alleen dan, als maar één ouderling behoeft benoemd te worden, is het dubbel getal gelijk aan een tweetal. Doch dan kan het niet anders.

Wijzen we er ten slotte nog op, dat het »stellen van »een dubbel getal" beter is dan het maken van »tweetallen."

Vooreerst past men de Kerkenorde, waarbij men leeft, dan precies toe; en daardoor kan men dan voorkomen, dat er captie op de *wijze* van verkiezing worde gemaakt. Reeds daarom is het in den regel steeds beter, wijl veiliger, zich zoo juist mogelijk aan de Kerkenorde te houden; en daarom ook bij het soms niet gemakkelijke werk der verkiezing.

Voorts kan de kerkeraad door »een dubbel getal," voor te stellen in plaats van »tweetallen" ook zich zelf en de lidmaten voor mogelijke achterdocht of nijd om deze aangelegenheid vrijwaren. Als men A tegenover B plaatst enz., zou kunnen gezegd worden; »ziet, *dien* wilden ze hebben van de twee, en daarom hebben ze *dien* er maar tegenover geplaatst; nu dien laatste, dien B., kunnen wij moeielijk stemmen, zoodat het wel A. worden moet. De Kerkeraad krijgt dus zijn zin." Of er zou van achteren kunnen gezegd worden: »*Hij* heeft het tegen *hem* moeten verliezen; »Of, *ik* kon het tegen *hem* niet houden;" en, — er kon op die manier eens iets gaande worden in het gemoed wat niet voortkwam uit den Geest, die in ons woont en geen lust heeft tot nijdigheid. Wij zeggen niet, dat er steeds zoo geredeneerd zal worden: ook hebben we geen bepaalde gevallen op het oog, want wij weten ze niet; doch de mogelijkheid van achterdocht of nijd, door dat plaatsen van A tegenover B enz., zoodat men bepaald *dien niet* en *dien zeel* hebben moet, wordt daardoor grooter dan wanneer men het »dubbel getal" neemt. Daarom is het dus ook beter zich zoo precies mogelijk aan de Kerkenorde te houden. Er ligt wijsheid in en tact.

En eindelijk geeft de Kerkeraad, door »het dubbel getal" voor te stellen, in plaats van »tweetallen" dan de gemeente ook nog eenige meerdere vrijheid bij de samenwerking met de kerkedienaren in de verschillende diensten, tot welvaren van Sion. Men houde zich dus aan »het dubbel getal," om het halve deel bij de gemeente verkoren worden, bijaldien men verkiezing van ouderlingen — en van diakenen geldt hetzelfde, volgens art. 24 der K. O. — naar de laatste helft van art. 22 wil doen houden.

Dit is zoo juist en volledig toegelicht, dat we er niets aan hebben toe te voegen dan een woord van dank.

In de *Geref. Kerkbode* van Rotterdam lazen we over den strijd met de heeren Van Lingen c. s. dit:

Gelijk elke strijd onverkwikkelijk is, zoo mag in het bijzonder de strijd der Chr. Geref. dien naam dragen.

Die broeders zijn om redenen, die naar onze overtuiging voor den Heere niet bestaan kunnen, van ons weggegaan, of zooals zij het liever noemen, zijn wij van hen weggegaan.

Sinds die ure hebben zij, het spreekt bijna vanzelf, al hun best gedaan, om hun positie te verdedigen.

Zij hebben daartoe allerhande zaken besproken, die met de hoofdzaak niets van doen hadden.

Dikwerf is er een zeer schel en onaangenaam geluid door de »Wekker" verspreid, waar de geschilde hengsten bleven nog altoos achterweg.

Men meet nam. om eene daad als van die broeders te rechtvaardigen kunnen aantoonen, dat de Vereenigde Geref. Kerken *niet* verbonden de kenteekenen van de ware Kerk van Christus naar luid der Geloofsbeijdenis.

Men heeft dat wel beproefd, maar die poging mislukt genoemd worden.

Wie toch gaat zeggen: de Kerken gelooven iets anders aangaande sommige waarheden dan in de Belijdenis staat, terwijl nog nooit eene vergadering eenig afwijkend gevoelen liet hooren, gevoelt dat hij niets bewijst.

Onzes indens zal het dan ook hoe langer zoo meer duidelijk worden, dat die broeders niet uit een vast beginsel leven en arbeiden en daarom bestaat er gevaar, dat het sectarisme groote afmetingen onder hen zal gaan aannemen.

En, ongetwijfeld, zal terugkeer tot de Geref. Kerken hoe langer zoo moeielijker worden, naarmate men langer wacht.

Bij deezen strijd komen nu nog de aanvallen van alleenstaande predikanten, die er een eigen koninkrijk op na houden, en die, niet tevreden met dat koninkrijk, ook nog onderdanen hier en elders gaan bijeenroepen.

Ook onze stad heeft tegenwoordig de twijfelachtige eer om zulke mannen binnen hare poorten te krijgen. Zonder eenig kerkverband, zonder eenig toezicht, treft men doorgaans bij hen hooggevoeligheid en heerschzucht aan.

Hun gewone manier van preeken is, dat ze telkens laten uitkomen, dat zij alleen goed preeken.

Zij breken lichtelijk de staf over vele waardige dienaren des Woords en veroordeelen, wat niet naar hun zin is.

En nu is het overbekend, dat er lieden gevonden worden, die niets liever hooren en ook niets liever doen dan veroordeelen.

Zulke lieden vinden die prediking zeer aantrekkelijk.

Nauwelijks is men onder het gehoor weg, of men weet haastig te vertellen, dat de Geref. Kerk niet deugt. De Kerkeraad is niet goed. Die menschen tasten als blinden naar den wand, en de leeraars zijn niet goed, want het zijn blinde leidslieden der blinden.

Dat is dan de vrucht der prediking.

Niemand is er eigenlijk goed dan . . . nu, lezer, vul dat zelf maar in.

Ik hoop, dat de Heere ons beware voor zulk een eigenwilligen godsdienst.

Als er echter in zulk eene richting gewerkt wordt, zullen wij ons niet ontzien om er telkens tegen te waarschuwen.

En eindelijk, (want veler hand is tegen ons) worden wij bestreden door allerhande secten.

In het bijzonder, wij wezen er onlangs nog op, werken Amerikaansche Zendelingen in onze stad.

De voorstanders van den 7-daagschen Sabbath arbeiden door tractaten en boekjes.

Zij laten met hunne geschriften de stad door colporteeren.

En zij treden zoo driest mogelijk op.

Als ge niet gelooft in hunne leerstellingen, dan gelooft ge *den duivel meer dan God.*

Dat is de telkens wederkeerende uitdrukking. Iedereen, die nog niet van plan is hen te volgen, weet dus nu, wat hij doet.

Altijd volgens deze lieden.

Wij zouden hier een Woord der H. Schrift willen gebruiken, nam. 1 Joh. 4: 1: Geliefden! gelooft niet een iegelijken geest; maar beproeft de geesten, of zij uit God zijn, want vele valsche profeten zijn uitgegaan in de wereld.

Het zij voor ons een spoorslag, om meer en ernstiger de waarheid, die naar de godzaligheid is, te onderzoeken, opdat wij de tegensprekers den mond kunnen stoppen.

En laten de ouders toezien, dat hunne kinderen getrouw de catechisatiën bezoeken, opdat ze niet meegevoerd worden met allerlei wind van leer, maar de waarheid mogen betrachten in liefde.

Elks vrijheid moet geeerbiedigd, en zoo ook

die van deze broederen, om zich onder hun Hoofd Christus Jezus kerkelijk in te richten, gelijk zij dit naar Gods Woord achten verplicht te zijn.

Maar dit heft den broederplicht niet op, om ook deze mannen te waarschuwen, waar ze naar onze vaste overtuiging een *on*geoorloofden weg bewandelen.

Ongeoorloofd naar uitwijzen van een beginsel dat ze zelven beamen, en met ons belijden, in het Artikel van de *Ware* en de *Valsche* Kerk.

Wijl nu ook dit woord van de *Geref. Kerkbode* geheel in dezen geest geschreven is, nemen we het met instemming over.

KUYPER.

Officieele Berichten.

Met verkorting uit het Kerkblad van 29 Nov. 1895.

Generale Synode der Geref. Kerken te Middelburg in 1898.

Met het oog op in te zenden Rapporten aan de Geref. kerken en naar aanleiding van een ingekomen verzoek om opgave van den tijd der te houden Synode, maken de Kerkeraden der Geref. kerk te *Middelburg A, B* en *C* voorloopig bekend, dat, zoo de Heere wil, genoemde Synode zal uitgeschreven worden tegen de 1ste of 2de week van *Augustus*. Als voorloopig adres voor Correspondentie en Inzending van stukken is dat van ondergeteekende aangewezen.

Namens de Kerkeraden der Geref. kerk te Middelburg, A, B, C.
J. D. v. d. VELDEN, v. d. M.
Middelburg, 22 Oct. '95.

Alg. Kas voor Emer.-Pred. Pred. wed. en weezen.

Gemachtigd door de Generale Synode te Dordrecht 1893, komen Deputaten der Algemeene Kas tot de Gereformeerde Kerken in Nederland, met het dringend verzoek, eene *derde* collecte ten behoeve dier Kas nog in dit jaar te willen houden, en deze collecte vóór 31 Dec. '95 te willen opzenden aan den Deputaat hunner provincie.

Op 1 Oct. j. l. moest de penn. der Kas *f* 3000 meer uitkeeren, dan hij ontving.

Daarmede, meenen Deputaten, is de aanvraag om eene derde collecte volkomen gerechtvaardigd. Mogen ditmaal *alle* kerken deze derde collecte houden: 't zou Deputaten en niet 't minst den Penningmeester hartelijk verblijden!

Namens Deputaten voorn.
A. v. d. SLUYS, *Praeses.*
H. BRINK, *Scriba.*
Nov. 95 G. BRUGSMA, *Penn.*

De Theologische School van de Gereformeerde kerken in Nederland. 1854—1895.

Met blijdschap des harten brengen de Curatoren dezer School in herinnering, dat dezelve weêr bijkans een jaar door den Heere onzen God werd staande gehouden en gezegend.

Op den 6en Dec. e. k. viert zij haar *een-en- veertigsten* jaardag.

Honderd- vier- en- twintig Studenten waren gedurende den Cursus 1894/95 ingeschreven, en bij de laatstgehouden examens, in Juli dezes jaars, konden de Curatoren *veertien* Literarische Studenten tot de Theologische lessen toelaten; terwijl *acht* met goed gevolg het Theologisch examen, eerste gedeelte, hebben afgelegd en *twintig* onzer broederen tot Candidaten voor de Heilige Bediening werden gepromoveerd.

Zooals wij reeds vroeger bekend maakten, werd ook kort na de opening van den nieuwen Cursus het aantal Leeraren met één vermeerderd.

Wij ook wijzen nu weêr op de loffelijke gewoonte van sommige onzer kerken, om eene *feest.... eene 6-December-collecte* voor de School te houden.

Deze gewoonte worde toch niet nagelaten.

Moge zij veeleer door steeds meerdere gemeenten worden gevolgd, opdat ook de Verzorgers der School, waar de milde bijdragen voor haar hun niet worden onthouden, niet volle vrijmoedigheid mogen kunnen voortgaan, om de besluiten der Synodi tot hare meerdere volmaking, zooveel mogelijk, uit te voeren.

Met de bede, dat 's Heeren zegen over onze Gereformeerde kerken zij en zijn H. Geest zich krachtig en heerlijk in haar midden openbare:

Curatoren van de Theol. School.
Namens hen,
L. NEIJENS, *Scriba.*

Voor Kinderen.

EENE REIS IN DE MIDDELEEUWEN.

II.

EEN VEROVERAAR.

In Azie heerschte omstreeks het jaar 1200 een vorst, bij het hooren van wiens naam de halve wereld sidderde. 't Was Dsjengis-Khan.

Tegenwoordig hebben de Europeanen van de volken van Azie weinig te vreezen. Integendeel, Engelschen en Russen, Nederlanders en Franschen zijn meesters over groote landstreken van dat werlddeel. Vroeger was dat anders. Mongolen, Tartaren en Turken zijn eeuwen lang de schrik van Europa geweest. Iets daarvan kunt ge nog besneuren, als gij de gebeden leest die achter in 't psalmboek staan. De dichter Vondel, die vóór twee eeuwen stierf, schijnt soms bang te zijn geweest, dat hij in zijn kousenwinkel in de Warmoesstraat nog last van de Turken zou krijgen. Nu, dat was nog niet zoo heel onmogelijk, als ge bedenkt, hoe in dien tijd de Turken nog zelfs het beleg voor Weenen sloegen. 't Was, naast God, alleen aan de hulp der Polakken te danken, dat die stad niet in hun handen viel. Ware dit wel gebeurd, misschien had men dan zelfs nog de Turksche troepen dicht bij onze grenzen te zien gekregen.

De naam Dsjengis-Khan was door heel Azie, tot aan de Zwarte Zee toe, verbonden met de gedachte aan meedoogenlooze verwoesting, schriklijk bloedvergieten en woest geweld. Die vorst was geweldiger in zijn doen dan eenig ander legerhoofd, en stichtte dan ook een rijk, als nooit een wereldveroveraar vóór hem had bezeten. Nebucadnezar noch Alexander de Groote zijn in dit opzicht bij hem te vergelijken.

In Mongolië (denkt aan de kaart, vrienden!) werd in 't jaar 1164 een prins geboren, die van zijn vader Yessoegay den naam Temoesjin kreeg. Dit was de toekomstige veroveraar Dsjengis-Khan. Reeds vroeg vond hij gelegenheid zijn krijgshaftigen aard te toonen. Hij verloor zijn vader, en aanstonds waren er een aantal oppermoedden die den troon wilden bemachtigen. Doch de dertienjarige prins toonde al daadelijk wie hij was. Hij trok tegen de mededingers te veld en, zegt de geschiedschrijver: »Hij vernietigde hen."

Dat was het voorspel van wat Dsjengis-Khan heel zijn leven wezen en verrichten zou!

Weldra voegden zich de meeste stammen der Mongolen onder zijn gezag, en nu begonnen meteen de groote oorlogen. De Mongolen waren in dien tijd schatplichtig aan den vorst van Noord-China. Maar Dsjengis-Khan was er de man niet naar, andere vorsten naast, laat staan boven zich, te dulden. In plaats van met schatting en geschenken, rukte hij met de wapenen China binnen, in het rijk van zijn leenheer. Alles wierp hij ter neder, en toen zijn leger eindelijk met ontzaglijken, rijken buit weer aftrok, was de leenheer leenman, de leenman leenheer geworden.

Had Dsjengis-Khan alzoo het oosten van Azie aan zich onderworpen, thans keerde hij zich naar het westen. Met zijn talooze scharen van ruiters overweldigde hij het eene rijk na het andere. Heel hoog-Azie werd onder de Mongoolsche heerschappij gebracht, de landen tot voorbij den Oxus werden verwoest en Perzië eveneens. Niets kon den veroveraar weerstaan. Zijn legers drongen al plunderend door tot aan de Zwarte Zee. De koningen van Georgië en Armenie werden leenmannen van Dsjengis-Khan. Terwijl zijn legers in het Westen stonden, liet de Mongoolsche vorst zelf China zijn ijzeren vuist voelen. In het koninkrijk Tongoet, dat eens tot China behoorde, bood men tegenstand, doch hij verstikte dien in stroomen bloeds. Heel de bevolking van dit rijk werd omgebracht; grijsaards, vrouwen noch kinderen verschoond.

Zoo deed Dsjengis-Khan als een woeste krijgsman trouwens met alle steden, die hem niet ootmoedig als heer aannamen, die hij stormenderhand moest innemen. Dan werd niemand gespaard. Dit was 't dan ook, waardoor hij zoo ontzaglijke veroveringen kon maken. Onderwierp men zich vrijwillig, dan werd men zacht behandeld en behield nagenoeg alle vroegere vrijheid. Maar verzette men zich, dan liep het uit op een volkomen vernietiging zonder eenig mededoogen.

Niet alleen de menschen werden neergesabeld, maar zelfs de dieren gedood. Niets levends bleef als 't ware over. Het veld lag met lijken bedekt en werd in een woestenij veranderd. Gij begrijpt, dat menige stad, om zulk een schrikkelijk lot te ontgaan, zich maar aanstonds overgaf. Tegen de Mongolen was toch niet met eenige goede kans te strijden. Als Dsjengis-Khan met zijn ruiters maar in de verte naderde, waren de lieden reeds als van schrik verlamd. Zoo veroverde deze schrikkelijke heerscher bijna de halve wereld.

Toch had deze woeste veroveraar ook in zijn doen en laten niet weinig, dat toont hoe hij niet enkel veroveraar was, maar veel meer en wat beters nog dan dat ook. We zagen reeds, dat wie zich onderwierp rustig leven kon en alle vrijheid behield. Ook is 't waar dat Dsjengis-Khan zijn reusachtig rijk voortreffelijk bestuurde. De volken, die er nog in over bleven, konden in vrede leven, ja hij wist hen zelfs tot welstand te brengen. Alle ambachten, de handel en 't verkeer bloeiden. 't Eenige wat hij eischte was, dat de volken schatting opbrachten, om zoo de schatkameren van den grooten Khan ot vorst met zijn rijkommen te vullen. Zoo was dan Dsjengis-Khan niet alleen een groot veroveraar, maar ook een wijs vorst en knap staatsman, iemand van groote beteekenis.

Een zaak vooral was opmerkelijk, en werd door velen op hoogen prijs gesteld: Men kon vrij zijn godsdienst behouden. Vooral de Christenen waren hem daar dankbaar voor. De zoogenaamd beschaafde keizers van Rome hadden indertijd de Christenen gruwelijk vervolgd. Deze oorlogzuchtige Mongoolsche vorst liet hun volle vrijheid. Misschien vraagt gij wat dan *zijn* godsdienst was. Dat is niet zoo gemakkelijk te zeggen. Een heiden was hij zeker, althans iemand die *den* Weg, *de* Waarheid, *het* Leven, d. i. de Heere Christus, niet kende. Toch was hij, ook wat zijn godskennis betreft, boven vele heidenen verheven, ja, had hij om zoo te zeggen zijn eigen godsdienst, volgende dus ook hier zijn eigen hoofd, dat echter ver van hol of ledig was.

In 't jaar 1206, toen Dsjengis-Khan tot grootvorst der Mongolen uitgeroepen was, vaardigde hij een wetboek uit. Daarin nu staat als eerste gebod:

»Men moet gelouven aan een God, den Schepper van hemel en aarde, die leven, dood en rijkdom doet komen, die oorlog en vrede zendt en over alles onbeperkt gezag heeft."

Dat was een allesbehalve onverstandige of opgeblazen taal, en 't bewijst dat Dsjengis-Khan ook zeer goede denkbeelden had, al wist hij niet genoeg. Ongelukkig echter verbeeldde hij, die over zulk een ontzaglijk rijk regeerde, zich nu ook, dat hij Gods plaatsvervanger was, de man aan wien de Allerhoogste alle rijken der aarde tot een gebied gegeven had.

En zoo kunnen we dan ook heel goed begrijpen, hoe Dsjengis-Khan het plan opvatte en trachtte uit te voeren, om de geheele wereld aan zich te onderwerpen. We zullen zien of hij er toe kwam, hij, dien we moesten kennen omdat de reizigers, waar we van spraken, kort na hem leefden, en met de heerschappij door hem gesticht zoo vaak en lang in aanraking waren.

CORRESPONDENTIE.

A. v. A. te N. In een volgend Nr. hopen we te antwoorden.

HOOGENDIJK.

Gereformeerde Gezindheid.

Gereformeerde Kerken.

BEROEPEN: Axel **B**. H. Teerink te Werkendam (Noord-Brab.) **B**. — Boskoop, O. D. Eerdmans te Yerseke. — Gameren (bij Tiel), A. van Apeldoorn J.Lz. te Scherpenzeel (Geld.) — Anna-Jacoba-Polder (cl. Tholen), H. Buitenhuis te Sleeuwijk (N.-Br.) — Charlois (gem. Rotterdam), K. Troost te Ambt-Vollenhove.

AANGENOMEN: Loppersum, W. de Jonge te De Lier. — Lodi (Noord-Amerika), J. Contant te Biezelinge (cl. Goes.) — Beverwijk **A**. J. C. Raamsdonk te Veere.

BEDANKT: Hollandscheveld (2de maal), J. Dekker Hzn. te Weesp (gem. Oldebroek.) — Nijkerk o/d. Veluwe, W. Ringnalda te Oudewater.

Nederlandsche Hervormde Kerk.

BEROEPEN: Borssele (cl. Goes), Gapinge (cl. Middelburg), Donaburg, Oudenhoorn (cl. Brielle) en Zwartsluis, C. van der Hoeven, cand. te Rotterdam. — Studakmaal, J. Steehouwer te Kockange. — Enter, Lopik en Kabauw, H. Smelt, cand. te Vriezenveen. — Tricht (gem. Buurmalsen), D. F. J. Herman, cand. te Utrecht. — Hitsdiuinen, J. W. Margadant te Oudewater. — Hagestein, W. R. Kalshoven te Kesteren. — 't Zandt, H. C. Spekman te Ijborst. — Grolle, D. W. Beukema te Oosterbeesden. — Valburg, G. B. Meloen te Kloetinge. — Varik en Akkool, J. J. van der Grient, cand. te Amsterdam. — Makkum en Cornwerd, P. Heimans Visser te Wapenvelde. — Almeloo, J. van den Broek te Noordwijkerhout. — Amsterdam, H. M. van Nes te Rotterdam. — Gaastmeer, H. A. Stegenga, cand. — Ravenswaay (bij Tiel), G. G. J. Blenker, cand. — Nieuwpoort, J. H. Eijkman, cand. te Amsterdam. — Hiervliet (cl. Ijzendijke), J. Rooker, cand. te Hoogwoud. — Grijpskerke, C. Bolt te Heveskes. — Ankevoen, G. J. B. Stork, cand. te Amsterdam. — Lettelbert en Ennumatil (toez.), J. L. de Mol Monnoure, cand. te Jutrijp.

AANGENOMEN: Katsendijke (cl. Goes), J. G. M. Andreae, cand. te Woudenberg. — Halle, G. Posthumus Meijes, cand. te Amsterdam.

BEDANKT: Hollandscheveld, J. H. Gunning E.Hz. te Leerdam. — Winterswijk, C. Broekhuizen te Ocsinum. — St.-Annaland (cl. Zierikzee), J. W. Drost te Biezelinge (gem. Kapelle.) — Boven-Smilde, G. Voorsta te Schoonoord (Dr.) — St.-Antoniepolder (gem. Maasdam), J. D. J. Idenburg te Ter Aa. — Schore c. a., G. Posthumus Meijes, cand. te Amsterdam. — Harich en Ruigahuizen, J. J. van der Grient, cand te Amsterdam. — Gapinge (cl. Middelburg), C. van der Hoeven, cand. te Rotterdam. — Cats (cl. Goes), J. H. Eijkman, cand. te Amsterdam. — Zuidzande (cl. Ijzendijke), G. G. J. Blecker, cand. te Welsrijp. — Hoogland (Utr.), D. van Krevelen te Hoogvliet. — Nieuwerkerk (Zeel.), H. Smelt, cand. te Vriezenveen.

Evang. Luth. Kerk.

AANGENOMEN: Culemborg, H. C. Zwalder, prop. te Deventer.

Advertentien.

Heden overleed zacht en kalm in haren Heere en Heiland, na een langdurig lijden, mijne geliefde Echtgenoote,
ADRIANA TRIJZELAAR,
in den ouderdom van 37 jaren en twee maanden.
J. A. EIJGENRAAM.
Pijnacker, 28 November 1895.

L. G. WEISZ & Co.,
Commissionnairs in Effecten,
Prinsengracht bij de Prinsenstraat,
No. 157,
AMSTERDAM.

GOLDSCHMEDING's
PIANO's en ORGELS
zijn alom bekend en worden bij toenoming gevraagd.
GROOTE MAGAZIJNEN
KEIZERSGRACHT 305,
Warmoesstraat 141, Amsterdam.
VRAAG Catalogus en Condities, van Huur, Ruil en Betaling.
Speciale Inrichting voor Reparatie.

P. VAN EIJK.
Firma JOHANNES KRAMER & Co.,
DAM 15—17, AMSTERDAM.
Koopen en verkoopen EFFECTEN, diverse LOTEN en vreemde COUPONS, Wisselen Gouden Zilveren MUNTEN en vreemde Banknoten. Sluiten PROLONGATIEN en BELEENINGEN. Nemen gelden A DEPOSITO 1/2 pCt onder de prolongatiekoers. Bedragen tot en met Duizend Gulden worden op vertoon terugbetaald.

GROOTE SORTEERING KACHELS,
waarin voorkomen
VULKACHELS,
zeer geschikt ter verwarming van
Kerken en groote Lokalen.
MEYJES & HÖWELER,
AMSTERDAM. — DAMRAK 19.
Op het Nummer letten s. v. p.
CATALOGUS op franco aanvraag verkrijgbaar.

De kleine Beeldenbijbel,
met 550 figuren of 144 plaatjes, geb., wordt na ontv. van postw. à *f* 1.— franco toegezonden. Voor Vereen. ter kennism. een Ex. à *f* 0.60, door D. J. v. d. LEE, te *Poorburg*.

Door den Uitgever F. P. D'HUIJ, te *Middelburg*, wordt steeds met **goed succes gedebiteerd** de
Schriftverklaringen
DOOR
Dr. H. F. KOHLBRÜGGE.
Deze verschijnen om de 14 dagen, in afleveringen van 12 pag. druks: prijs **3 Ct.**, franco per post **4 Ct.** Van de reeds verschenen afleveringen worden gaarne op aanvrage één of meer Ex. ter kennismaking toegezonden.
De inteekening is opengesteld bij alle Boekhandelaren en bij den Uitgever.

BOEKHANDEL.
Op een der beste standen van AMSTERDAM wordt ter overname aangeboden een **Boekhandel**, met uitgebreide wetenschappelijke, godsdienstige clientèle. De huurprijs van het huis is uiterst billijk. De koopsom is aan een ruime en goed onderhouden inventaris en winkelopstand geevenredigd. Tijd van aanvaarding op 1 Jan. a. s. Op brieven van tusschenpersonen wordt niet geantwoord. Reflecteerenden wenden zich met franco brieven, onder lett. B. Z., a/h. Alg. Adv.-Bureau W. MEERKOTTER, *Amsterdam*.

Filippus Scheurkalenders.
De **Kalenders** en de **„Overdenkingen"** (de premie) van het Traktaatgenootschap *FILIPPUS* worden hij dezen dringend aanbevolen. Daar zij de laatste jaren in weerwil van de gedurig grootere oplaag spoedig waren uitverkocht, is tijdige bestelling gewenscht. Zijn de bestellingen weder vele, dan kan het Traktaatgenootschap zijne gratis-verspreiding onder de soldaten, de spoorwegarbeiders, enz. volhouden en daarenboven voor uitdeeling op de Zondagsscholen voor zeer verminderden prijs blijven geven. Nog zij opgemerkt, dat de eventueele winsten gebruikt worden voor de Traktaatverspreiding.
De **Kalenders** en de **„Overdenkingen"** werden geschreven door D.D. J. VAN ANDEL, L. BOUMA, J. HULSEBOS, J. J. IMPETA, A. LIEFTOOU, W. H. OOSTEN, J. D. v. d. VELDEN, Prof. D. K. WIELENGA, enz.
Het Schild spreekt tot ons van ellende, verlossing en dankbaarheid.
De prijs van den **besten Kalender** alleen is *f* **0.75**; met de **„Overdenkingen"**, (336 pag.), *f* **1.—**; gebonden in boek formaat *f* **0.75**; en de gewone, met hetzelfde schild en denzelfden inhoud, slechts *f* **0.40**.
De verzending is begonnen en bestellingen worden nog ingewacht.
De Uitgever,
namens het Traktaatgenootschap »Filippus",
Middelburg. F. P. D'HUIJ.

Voor slechts
3 GULDEN
per stuk, zend ik een van mijne alom bekende beste
Concert-Trek Harmonika's „Hollandia"
groot en stevig vervaardigd, met 2-korig orgelmuziek en open nikkel-clavieratuur. Deze is niet een nikkelstaaf belegd, vandaar zeer luide muziek. (Dus geen clavieratuur-bedekking meer als vroeger). In weerwil van deze voordeelen nog dezelfde prijs, 10 toetsen, 20 dubbele tonen, 2 bassen, 3 registers, 2 stuittingen, 2 dubbele blaasbalgen (5 balgen), daardoor groote blaasbalg, leidere hoek is van een metalen rand voorzien. De tonen zijn uit het beste materiaal. Discant wondervol. Groote 35 centimeter (werkelijke groote prachtinstrumenten). Ieder instrument wordt zonder gebreken en goed gestemd uit de fabriek verzonden. De verpakkingskist kost niets. Porto 60 cents. Mijne beroemde methode voor zelfonderricht gratis. Ik waarschuw voor reclame van kleine handelaars, die dikwerf den tekst en den vorm mijner advertentiën nabootsen. Een feit is het, dat men bij het oudste en grootste handelshuis steeds het beste en goedkoopste koopt. Men bestelle derhalve bij het grootste WESTDUITSCHE HARMONIKA-EXPORTHUIS van
HEINR. SUHR,
te NEUENRADE, in Westfalen.

Uitgave van J. H. VOORHOEVE, Dunne Blokkade 33, Den Haag.
MEN TEEKENE IN OP:
„TIMOTHEÜS."
GEILLUSTREERD WEEKBLAD VOOR JONGELUI.
Onder Redactie van H. C. VOORHOEVE Jzn.
Met medewerking van de Heeren H. J. EMOUS te Amsterdam; P. J. KLOPPERS te Amsterdam; H. J. LEMKES te Alfen; H. B. VAN LUMMEL te Nijmegen; A. J. A. VERMEER te Den Haag; Dr. J. VOORHOEVE te Dillenburg; Mej. WILH. RIEM-VIS te Den Haag en anderen.
Elk nummer bestaat uit *acht* groot-kwarto pagina's met *bijvoegsel*; en is versierd met minstens *Eene groote plaat* en tusschen den tekst gedrukte vignetten.
Prijs f 1.75 per half jaar, franco per post.
(Het 1ste half-jaar loopt van 1 Oct. 1895—1 April 1896).
In plaats van wijlen Ds. C. J. G. VAN HOOGSTRATEN van *Den Haag*, trad als nieuwe medewerker op:
Ds. B. TEN KATE van Rotterdam.
Hare Majesteit de Koningin-Regentes teekende in op „Timotheüs."
Alle Boekhandelaren nemen bestellingen aan. — Proef-exemplaren gratis en franco verkrijgbaar.
In No. 7 (16 November) komt een belangrijk artikel voor over:
DUIKERS EN DUIKEN.

BREUBAART's ORGELHANDEL,
DAMRAK 22, AMSTERDAM.
ruim 200 Orgels in voorraad.
Laagste prijzen. Vraag Catalogi.

E Voto.

Voor de vier deelen van *E Voto* zijn twee banden beschikbaar gesteld, zoodat beide malen twee deelen in één band worden gebonden.

Deze banden kunnen niet van *linnen*, maar moeten van *sterk leder* zijn, en voorts dien stillen, deftigen vorm hebben, die bij zulk een werk past.

Zulke banden zijn gereed voor het eerste paar deelen. De banden voor de deelen III en IV worden gereed gemaakt en kunnen binnen enkele weken verzonden worden.

Elke band kost één gulden.

Zij, die wenschen, dat deze band hun franco worde toegezonden, hebben zich daartoe aan te melden bij de Administratie van ons blad, onder overmaking per postwissel of in postzegels van *f* 1, voor elken band zonder aftrek van onkosten. Op enkele aanvragen zonder betaling worden geen banden verzonden. Ook de thans reeds bestelde banden worden dus niet geleverd, tenzij men vooraf daarvoor het geld zende. Om verwarring te voorkomen, kan van dezen regel in geen geval worden afgeweken.

Met het in den band zetten der deelen belast de Administratie zich *niet*.

Voorts wordt herinnerd dat afzonderlijke deelen in *geen geval* geleverd kunnen worden en de prijs voor het geheele werk thans *f* 24 is.

De Administratie.

MEID-ALLEEN
biedt zich aan, 't liefst in een Chr. gezin in den omtrek van N.-Amstel. Goede getuigen staan ten dienste. Brieven, onder letter C 6, bij A. FISSCHER, Boekh. *Utrecht*.

Te Koop:
PATRIK, POLUS en WELS, Bijbelverklaring, met Ex. in 1/2 lederen band, voor *f* **30.**
Franco brieven, lett. K. P., Bureau van dit blad.

NIEUW KERKGEBOUW te BREDA.
Met hartelijken dank en groote blijdschap ontvangen: Van kerk B, Kollum *f* 5; gevonden in het kerkzakje te Zalk *f* 1; kerk Herwijnen *f* 5; id. Stroobos *f* 10.40; id. Rockanje *f* 1; kerkraad N. Vennep *f* 6.94 1/2; kerk 's Gravenmoer *f* 1; id. Oostburg *f* 1; J. P. te Ezinge *f* 1; van J. K. te Helenaveen *f* 1.50; kerk A, Den Haag *f* 20; id. Veendam *f* 10; id. B. te Rotterdam *f* 20; id. B. Schiedam *f* 3.10; Chr. Zang vereen. »Pijlbundel" te Smilde *f* 2.50.
Deze bijdragen Br. en Z. getuigen bij vernieuwing van 's Heeren zegen en gunst. Schenke de Heere aan vele harten zijne genade om te mogen beseffen en zoo men maar eenigszins kan, gewillig te zijn, om mede te arbeiden tot dit heerlijk doel.
De Penningm. der Geref. kerk te Breda,
P. K. VAN BOON.

Bij **ZALSMAN**, te **Kampen**, is verschenen:
Eene in 8 kleuren gelithografeerde
Kerstplaat,
„EERE ZIJ GOD" enz. 45 × 35 cM.
Prijs 20 Cent; 25 ex. à 18 Ct.; 50 ex. à 15 Ct.; 100 ex. à 15 Ct.
Zondagschool-onderwijzers kunnen op aanvrage **gratis** een Exempl. ter kennismaking bekomen.

Vrije Universiteit.
In dank ontvangen:
Voor de Vereeniging:
Aan Contributiën:
Door den heer D. Scheepsma te Schettens *f* 60.75; door den heer W. J. Caspers te Heinenoord *f* 33; door den heer R. Berkenbosch Jz. te Hoogeveen *f* 96; door den heer J. C. van Schenk Brill te Doesburg *f* 27; door den heer T. Kuiper te Hilversum *f* 5; door het Locaal Comité te Rotterdam (1ste storting) *f* 779.73; door den heer G. de Walle te Koudum *f* 17; door den heer A. Vree te Weesp *f* 64.50; door den heer A. Pijl Jzn. te Alblasserdam: uit Alblasserdam *f* 70, uit N. Lekkerland *f* 35, uit Sliedrecht *f* 26, samen *f* 131; door den heer J. van der Waals te Nijkerk aan V. (1e storting) *f* 200; van den heer W. D. te P. *f* 10; door den heer W. Wolzak Gzn. te Alkmaar, uit Bergermeer *f* 3.
Aan Collecten: (Voor de Theol. faculteit.)
Van de Geref. kerk te Harderwijk B *f* 11.10; van idem te Ermelo *f* 11.15 1/2; van idem te Nunspeet *f* 5; van idem te Doornspijk *f* 7.50; van idem te Elburg B *f* 5; van idem te Oldebroek *f* 0; van idem te Hattem *f* 29.44 1/2; van idem te Weesp *f* 7.25; van idem te Rijswijk (Z.-H.) (1/2 coll.) *f* 2.52 1/2; van idem te Oosterland *f* 9.45; van idem te Rotterdam B *f* 206.77; van idem te Dinteloord *f* 10.65.
Aan Schenkingen
Door het Loc. Comité te Rotterdam, maand. gift *f* 1, gevonden in de collecte *f* 10, *f* 0.50, *f* 0.50, *f* 50, *f* 1, samen *f* 13.50; door Ds. G. J. Barger te Driebergen *f* 10; door den heer Joh. van Loo, te Nijkerk, van de Chr. Jongel. vereen. »Spr. 8: 17b" *f* 5; door Ds. N. A. de Graay Fortman, van N. V. B. te Vlissingen *f* 4.50.
S. J. SLEEFAT.
Hilversum. *Penningmeester.*
ELECTRISCHE DRUKKERIJ.
Voorheen J. J. ARND en ZONEN.